

BIOGRAFIA ȘI OPERA LUI HENRI H. STAHL REFLECTATE ÎN DOSARUL SĂU DE CADRE

Cristian VASILE

Institutul de Istorie „N. Iorga”, Academia Română, București
N. Iorga Institute of History, Romanian Academy, Bucharest
Personal e-mail: cristivasile2002@yahoo.com

BIOGRAFIA ȘI OPERA LUI HENRI H. STAHL REFLECTATE ÎN DOSARUL SĂU DE CADRE

Abstract: This paper discusses the content of the cadre file of Henri H. Stahl preserved in the Archives of the University of Bucharest's Rectorate. In the form in which it has been preserved after 1989, the personnel file of H.H. Stahl seems, from several points of view, atypical. If we compare it with the cadre files of the 1950s, it surprises by the apparent “goodwill” of the communist cadres towards H.H. Stahl. This ideological solicitude is manifested in the interpretation given to main cultural and political events in H.H. Stahl's life. In other circumstances such political past could be labeled as unusable in a communist context. Equally curious and noteworthy is the issue of the ethnic origin attributed (and not necessarily real or assumed by the one described in the file), more precisely the issue of Stahl's nationality (Jewish) which was recorded in the file. Analyzing Stahl cadre file we can wonder if the integrity of this dossier has not been compromised by removing, extracting or modifying documents by the personnel staff services or by someone else.

Keywords: Henri H. Stahl, cadre file, communism, Department of Sociology, University of Bucharest.

Citation suggestion: Vasile, Cristian. „Biografia și opera lui Henri H. Stahl reflectate în dosarul său de cadre”. *Transilvania*, no. 1-2 (2022): 33-38.
<https://doi.org/10.51391/trva.2022.01-02.05>.

Practici informale similare legate de favorizarea (sau ostracizarea) cuiva, inclusiv la numirea într-o funcție, au traversat regimurile politice, inclusiv în spațiul românesc. Sistemul comunist a adus însă ceva nou: o draconică verificare prin dosarul de cadre, din care nu lipsea autobiografia și cercetarea partinică a candidatului la o funcție în PMR/PCR și/sau în aparatul de stat (serviciile de cadre apelau adesea la „referințe“).

Dosarul de cadre

Este foarte probabil ca, odată cu anul 1948, H.H. Stahl să fi intrat în atenția serviciilor de cadre cu ocazia mutării sale forțate de la Facultatea de Litere și Filosofie (în curs de desființare și separare) la Școala de Asistență Socială. Ulterior, sub regimul Gheorghe Gheorghiu-Dej, Stahl a trecut și prin alte instituții de stat și culturale (Institutul de proiectare a orașelor și de sistematizare teritorială; Academia Republicii Populare Române). În postcomunism a ajuns însă în atenția cercetătorilor – până la acest moment cel puțin (după știința noastră) – doar dosarul de cadre al lui Henri H. Stahl conservat

în arhiva Rectoratului Universității din București². Trebuie să mulțumesc cu acest prilej istoricului Mihai Burcea pentru faptul că mi-a semnalat această importantă sursă istorică. În forma în care ni s-a păstrat, dosarul de cadre al lui H.H. Stahl pare, din mai multe puncte de vedere, unul atipic. Dacă îl comparăm cu dosarele de cadre (cu dosarele de personal) ale anilor 1950, dar nu numai, surprinde prin aparenta „bunăvoință” a cadriștilor (a responsabililor Serviciului de personal); este o solitudine – să îi zicem „ideologică” – manifestată în ceea ce privește interpretarea dată unor evenimente dintr-un trecut (politic) aparent inutilizabil în context comunist, chiar dacă într-o etapă zisă de „liberalizare”. La fel de curioasă și demnă de semnalat este și problema originii etnice atribuite (și nu neapărat reale sau asumată de cel descris în dosar), mai precis chestiunea naționalității trecute în fișele de cadre – cea evreiască. Din această perspectivă, nu putem să nu ne punem problema dacă nu cumva integritatea dosarului a fost compromisă prin eliminarea sau prin extragerea sau modificarea unor file de către serviciile de cadre sau de către altcineva.

Un al doilea aspect care poate surprinde este absența unor referiri consistente – cel puțin în formă dactilografiată (și eventual compromițătoare) – la sora lui Henri H. Stahl, Henriette Yvonne Stahl, scriitoarea care fusese reținută și anchetată de către Securitate în 1960 (pentru aproximativ un an)⁵, imediat după defectarea în Occident a cunoscutului prozator Petru Dumitriu (fostul soț al scriitoarei). Nu știm dacă eventuale rețineri și autocenzurări ale cadriștilor au fost legate de faptul că, pentru mai bine de un an (între 1969 și 1970), Miron Constantinescu – perceput drept protector al lui Henri H. Stahl – a îndeplinit funcția de ministru al Învățământului⁶, organism care patrona și Universitatea din București cu al său serviciu de cadre. Miron Constantinescu a continuat să rămână influent și după 1970, mai ales ca membru supleant al Comitetului Executiv al CC al PCR și ca președinte al Academiei de Științe Sociale și Politice, iar un alt „binefăcător” al lui H.H. Stahl era Ștefan Voitec (fost social-democrat, ca și Stahl, dar și membru al aceleiași CPEX al CC al PCR).

Henri H. Stahl – profesor la Facultatea de Filosofie

Câteva date „tehnice” despre dosarul de cadre întocmit pe numele lui Henri H. Stahl. Este vorba despre un dosar numerotat, pe copertă, cu cifra 135, reprezentând probabil ordinea evidenței profesorilor/a cadrelor didactice de la Facultatea de Filosofie din București, fie de la 1948-1949, fie de la alt moment. H.H. Stahl a ajuns abia în 1966 la Facultatea de Filosofie, mai precis la catedra de Sociologie tocmai înființată, în condițiile în care imediat după 1948 nu mai fusese acceptat drept cadru didactic al catedrelor și departamentelor întemeiate pe ruinele fostei Facultăți de Litere și Filosofie unde preda. Fișele biografice de cadre nu sunt datate; prima fișă – cea de la filele 1-3 – pare a fi elaborată imediat după 1 martie 1973⁷, adică la puțin timp după ce Stahl fusese „numit profesor consultant în specialitatea filozofie”. Trebuie precizat însă că – la fel ca în cazul dosarelor elaborate de Securitate pentru urmărirea informativă a persoanelor suspecte – ordinea în care sunt înșiruite documentele nu este neapărat una cronologică, ci mai degrabă se începe cu sfârșitul perioadei de analizare (represivă) a cazului.

Fișa de cadre reluată și rescrisă în mod periodic păstrează unele elemente sensibile din punct de vedere politic din biografia lui Henri H. Stahl; de pildă faptul că: „în anul 1952 a fost exclus din partid [pe atunci Partidul Muncitoresc Român/PMR, rezultat din unificarea Partidului Social-Democrat cu PCR – *notă C.V.*], pe motivul colaborării sale cu Șerban Voinea”⁸. După cum se știe, la finele anului 1947 și începutul lui 1948 Șerban Voinea defectase, își înaintase demisia din funcția de șef al reprezentanței diplomatice românești de la Berna (Elveția) și se refugiase la Paris, unde devenise un dușman politic din perspectiva guvernului comunist de la București.

Unele pasaje din dosar sunt tăiate cu creionul, probabil pentru a nu mai fi reluate în fișele revizuite ulterior: de exemplu, în dreptul unuia dintre fiii săi, Virgil Stahl, precizarea „întreține corespondență cu fratele și mama sa” a fost tăiată⁸. A fost păstrat însă un alt pasaj – „Stahl Virgil – la vârsta de 17

ani (în 1946) – a fugit din țară. În prezent se găsește în Brazilia la Rio de Janeiro”⁹. Probabil se ștergeau detaliile care nu mai erau de actualitate sau care nu mai erau oportune din punct de vedere politic.

Documentul care îi este cel mai favorabil lui H.H. Stahl se intitulează „*Caracterizarea activității profesorului dr. Henri H. Stahl*”, fiind datat 4 februarie 1974; era semnat de rectorul Universității din București, prof. dr. George Ciucu (matematician), precum și de secretarul Comitetului de partid al Universității, conf. dr. Gheorghe Cazan (care era și coleg la Facultatea de Filosofie cu H.H. Stahl). În fapt, era o recomandare pe alocuri la superlativ pentru intrarea în Academia Republicii Socialiste România, ca membru corespondent, a profesorului Henri H. Stahl. La puțin timp, în martie 1974, Stahl chiar a fost ales în această poziție academică¹⁰.

De ce a fost neglijat/ignorat Stahl de istorici?

Simt nevoia să deschid cu această ocazie o paranteză, care este însă esențială dacă încercăm să răspundem la o întrebare fundamentală, repetată în ultima perioadă îndeosebi de istoricul medievist Marian Coman¹¹ (cercetător științific la Institutul de Istorie „N. Iorga”): de ce au fost neglijate sau ignorate de către istorici contribuțiile istoriografice ale lui Henri H. Stahl după 1948 (în principal *Contribuții la studiul satelor devălmașe românești* – 1958-1965; *Civilizația vechilor sate românești* – 1968; *Controverse de istorie socială românească* – 1969; *Studii de sociologie istorică* – 1972 etc.)? Încerc – cu timiditate și cu conștiința că mă pot înșela – să dau și eu câteva posibile răspunsuri.

În primul rând, este cunoscută inapetența mai multor istorici români pentru teorie și teoretizare. În al doilea rând, Stahl folosea o terminologie marxistă și aplica elemente ale teoriei sociale marxiste (mă grăbesc să adaug că metodologia lui se diferențiază net de profilul istoriografiei rolleriste/staliniste). Spre deosebire însă de alți istorici medieviști profesioniști, Stahl – dincolo de scoaterea de la catedră, de marginalizare – nu a trecut prin universul concentraționar sau pe la Canal (cum s-a întâmplat cu medieviști precum Șerban Papacostea). În plus, acești istorici nu aveau relațiile politice de care beneficia Stahl (Miron Constantinescu, Ștefan Voitec) și nici nu au ajuns membri ai Academiei RPR/RSR și/sau președinți de Secție la Academia de Științe Sociale și Politice/ASSP (După 1970 Stahl fusese numit și președinte al Secției de Sociologie a ASSP¹²). Importanța academică și politică a acestor demnități nu trebuie exagerată, unii cercetători (precum profesorul Zoltán Rostás) considerând că rolul lor era mai mult decorativ, ornamental.

Însă medieviștii de la care Henri H. Stahl poate aștepta un dialog, un răspuns, rămăseseră de multe ori simpli cercetători, neajungând în posturi de conducere. Aceștia din urmă este posibil să îl fi perceput pe Stahl – eronat sau nu, aceasta este o altă discuție – ca pe un sociolog/istoric cu „spate politic”, cu acces la ministrul Învățământului Miron Constantinescu și Ștefan Voitec (președinte al Marii Adunări Naționale, cel ce îl învestea în martie 1974 ca președinte al republicii, cu sceptru voievodal, pe Nicolae Ceaușescu). Să reamintim că Stahl

folosea o terminologie marxistă, *aparent* apropiată de cea a puterii (sau cel puțin așa putea să se înfățișeze din perspectiva istoricilor). În fine, cum am anticipat poate, se mai adaugă și tendința istoricilor – îndeosebi după demascarea politică a lui Andrei Oțetea pentru folosirea conceptului de „a doua iobăgie” – de a evita orice dezbatere teoretică (percepută oficial drept discuție „ideologică”) și deci periculoasă pentru cariera profesională¹⁹. Sunt doar câteva *posibile* explicații pentru tăcerea istoricilor în fața provocărilor istoriografice lansate de H.H. Stahl. Evident, sunt primul care admit, plutim încă pe tărâmul ipotezelor.

Reabilitarea parțială a unor instituții și autori

Revenind acum mult mai aplicat la documentul supus analizei, este important de precizat că sus-amintita *Caracterizare* prezentă în dosarul de cadre valorizează și validează vechile instituții educaționale și academice precomuniste (inclusiv Facultatea de Litere și Filosofie, Catedra de sociologie, etică și politică, unde H.H. Stahl fusese integrat ca asistent onorific din 1929, ba chiar și Fundațiile Regale, numite însă într-o formă deliberat prescurtată, adică *Fundațiile Culturale*⁴. Într-un mod asemănător o face și Henri H. Stahl în volumul său de memorii din 1981¹⁵.

Până și ereticul și reformistul marxist Karl Kautsky (Kauțki) – altminteri demonizat în spațiul cultural ideologic autohton rămas fidel perspectivei leniniste (până spre momentul 1965-1970) – este reabilitat în textul *Caracterizării*, autorii săi găsind de cuviință să laude inclusiv traducerea de către Stahl a unei lucrări semnate de Kautsky, este vorba de *Antagonismele de clasă în timpul revoluției franceze*, traducere din 1947¹⁶, asumată chiar de Stahl¹⁷ într-unul dintre rapoartele de activitate ajuns atât la serviciul de cadre, cât și la cei doi sus-amintiți referenți (profesorul George Ciucu și Gheorghe Cazan). Este posibil ca readucerea în atenție într-o manieră calmă a lui Kautsky să fi influențat scrisul istoric autohton. Așa cum remarcă istoricul și politologul Victor Rizeșcu, *Curentul cultural de la „Contemporanul”* – volumul lui Zigu Ornea – a apărut la puțin timp (în 1977¹⁸), cu prezentarea favorabilă, elogioasă, a lui Constantin Dobrogeanu-Gherea, care era kautskyan-plehanovist. Și alte recuperări ale lui Gherea datează din aceeași perioadă (Damian Hurezeanu, de exemplu). Or, din perspectiva lui Victor Rizeșcu, nu puteai să îl recuperezi pe Gherea fără să recuperezi întreaga școală marxistă de care aparținea, care era în esență kautskyană¹⁹.

Atribuirea naționalității evreiești

O altă fișă de cadre, elaborată după momentul martie 1973, făcea precizarea că naționalitatea lui Henri Stahl ar fi fost cea evreiască²⁰. Este aspectul cel mai problematic și greu de înțeles și de descifrat pentru cel ce încearcă să analizeze dosarul Stahl. În primul rând, nu este clar când a fost aplicată pentru prima dată această etichetă etnică și cum de s-a perpetuat.

În documente ale Securității din perioada timpurie, Henri Stahl apare ca fiind de religie²¹ (de confesiune, de

fapt) catolică²², subînțelegându-se că naționalitatea sa este română. De altfel, din punct de vedere oficial, în perioadele de aplicare a legilor rasiale, antisemite (după august 1940 și până în august 1944), Henri H. Stahl nu a fost considerat evreu și nu a devenit o victimă a persecuțiilor și discriminării. Însă aceasta nu înseamnă că imediat după 4 septembrie 1940 nu a avut „neplăceri”, cum spune Stahl. În rememorările sale din 1981, Stahl afirmă că: „am avut apoi dificultăți și cu obligația de a face dovada că nu sunt evreu, ceea ce m-a silit să port o întreagă corespondență cu locurile natale ale strămoșilor mei, în speță cu Ingoldstadt din Bavaria, pe linia strămoșului și la Caen și Argentan, din Normandia, pe cea a bunicii și a mamei, precum și să obțin de la bisericile catolice din București dovezile necesare despre căsătoria bunicilor, părinților și a botezului meu”²³. Era o măsură menită a preveni posibile hărțuiri sau represalii motivate rasial/etnic în contextul intrării României în sfera de hegemonie germană, nazistă.

Probabil această etichetă etnică evreiască din timpul regimului comunist s-a pus cumva din oficiu, fără ca Henri H. Stahl să și-o asume, ceea ce este un caz demn de investigat. Stahl a declarat și în interviurile din anii 1980 realizate de profesorul Zoltán Rostás că: „dacă aș fi [evreu], nu înseamnă nimic și, în al doilea rând, nu sunt”²⁴. Cu toate acestea, fără să fie o regulă, dosarul de cadre consemna de obicei – dar nu întotdeauna! – o afirmare identitară a subiectului, a celui căruia i se întocmea dosarul. Pe de altă parte, nici teza cum că Stahl s-ar fi complăcut cu această identitate dată de alții nu pare plauzibilă, din mai multe motive: unul care ține de structura interioară a lui Stahl, al doilea: un motiv obiectiv ce rezidă în contextul politic și istoric. Anii 1960 – momentul în care Stahl era reintegrat (3) la Universitate – nu au fost tocmai prielnici pentru cadrele didactice universitare de naționalitate evreiască din Facultatea de Filosofie a Universității din București, deoarece perioada a cunoscut o schimbare a compoziției naționale, etnice, vegheată, dirijată și impusă de către factorul politic. Astfel, profesori de naționalitate evreiască, precum Henri Uschersohn, Iosif Cernea și alții, s-au trezit marginalizați. Angajările de personal țineau cont în primul rând de originea etnică românească a candidaților, pentru a se asigura, în limbajul epocii, o mai bună reprezentare la nivelul cadrelor universitare a compoziției naționale a țării.

Legat de acest sus-amintit subiect, în rememorările sale, profesorul Mircea Flonta afirma următoarele: „știam în momentul în care am venit în Facultatea de Filosofie, în octombrie 1966, că [profesorul și decanul de la Filosofie] Tudor Bugnariu a avut de suferit; [din 1965] nu mai era decan, era retrogradat ca șef de catedră. Și [știam] că se considera că învingătorii sunt cei din partida românilor verzi, cea care l-a răpus pe Bugnariu, perceput ca susținător al profesorilor de naționalitate evreiască”²⁵. Succesorul lui Tudor Bugnariu în poziția de decan a fost Constantin Nicuță (sociolog fără operă, mai mereu în grațiile puterii după 1948), însă în memoriile sale Henri H. Stahl consemnează faptul că acesta nu s-a opus integrării sale în facultate, ba din contra.

Prin urmare, de unde vine etichetarea etnică este o chestiune încă în discuție, necesitând clarificare. Probabil etichetarea

s-a făcut pe principiul rostit și de Zoltán Rostás: „când nu ai argumente, atunci inventezi ce poți. [Observi că] are un nume străin, [deci zici că] o fi probabil evreu”²⁶. O ipoteză care la acest moment pare fantezistă și nu este în niciun fel documentabilă ar fi că, într-un anume context politic dificil (momentul 1948), Henri H. Stahl s-ar fi complăcut cu o atribuire etnică ce părea mai dezirabilă și avantajoasă într-un context politic dificil. În memoriile sale, Stahl se arată cumva îndatorat lui Mihail Roller afirmând că: „Familia Costa-Foru îl oblojise [în perioada de dinainte de 1944 – nota C.V.] pe [Mihail] Roller, care [după 1945] i-a aranjat o pensie personală lui Xenia (sic!) [Xeniei Costa-Foru – nota C.V.]. Grație ei, Roller a binevoit să mă numească și pe mine, că altfel nu mă numea, la Școala de Asistență [Socială]. Că[ci] din [19]48 până în [19]52 am lucrat la Școala de Asistență, unde am fost numit de Roller, la insistențele Xeniei Costa-Foru”²⁷. Este oare posibil ca serviciile de personal ale Școlii de Asistență Socială, având în vedere persoana ce l-a recomandat pe Stahl (un cerber ideologic de temut), precum și rezonanțele numelui său și pasivitatea lui Stahl (care după 23 august 1944 se ascunsese și pentru a nu fi asociat cu etnicii germani, trecuți pe listele de deportare în URSS în contextul ocupației sovietice) să fi întocmit fișe de cadre în care să fi plasat apartenența evreiască a fostului profesor de la Facultatea de Litere și Filosofie? În virtutea inerției și din alte motive, etichetarea s-ar fi putut păstra până la momentul 1966 și chiar după. Este doar o ipoteză care la acest moment pare hazardată, dar care – credem – nu trebuie complet abandonată până nu este infirmată de probe documentare, istoriografice. O altă ipoteză – care mi-a fost sugerată de profesorul Zoltán Rostás – este aceea că etichetarea etnică s-ar fi putut petrece și în urma ignoranței/inculturii vădite în rândurile primei generații de cadriști.

Asocierea lui Stahl cu instituții ale Academiei Române

La începutul anilor 1960, Stahl și-ar fi dorit să preia mai degrabă conducerea Secției de Etnografie de la Institutul de Etnografie și Folclor și nu atât o catedră de sociologie, unde intuia că va fi mai îngrădit în cercetările și studiile sale²⁸. Pentru numirea definitivă ca șef al Secției de Etnografie ar fi fost nevoie de câștigarea unui concurs „pe care, de asemenea, n-am putut să-l iau, pentru că nu aveam licența, și [iar] «doctoratul necunoscut». – mărturisește Stahl în convorbirile purtate cu profesorul Zoltán Rostás. Ca într-un fel de Lege a compensației care ar ghida universul și viețile oamenilor, Stahl s-a ales cu un dosar politic mai curat și cu poziția de membru corespondent al Academiei, o palidă recunoaștere a meritelor sale care, oricum, nu putea compensa înlăturarea de la catedră pentru aproape două decenii (între 1948 și 1966), fără niciun fel de justificare științifică, didactică, ci doar pe criterii politice specifice unui regim dictatorial de tip sovietic.

În aceeași fișă de cadre în care îi era consemnată naționalitatea, se preciza că: „În anii 1961-1963 [Henri H. Stahl] a fost în concediu de creație, după care a fost angajat la Acad[emia] R.S. România [de fapt, Academia Republicii Populare Române, nota C.V.] ca redactor, fiind apoi șef adjunct

și redactor șef al colecției «Bibliotheca Historica Romaniae». În anul 1966 a fost numit profesor suplinitor la Catedra de sociologie a Universității din București, unde a funcționat până la 31 octombrie 1971. La 1 martie 1973 a fost numit profesor consultant în specialitatea filozofie”. Se mai menționa faptul că: „în anul 1969 a fost distins cu titlul de «Profesor emerit»”²⁹.

Pentru că am menționat Academia, avem dovada că serviciul de cadre al acestei instituții, de unde provenea H.H. Stahl înainte de a se transfera la Universitatea din București, elaborase un dosar de cadre, menționat și în documentele dosarului pe care îl analizăm aici – la fila 24 sunt extrase date din dosarul de la Academie, atât din dosarul lui Henri H. Stahl, cât și din acela al fiului său, Paul Stahl (și el angajat într-un centru de cercetare al Academiei, la Institutul de Studii Sud-Est Europene înființat în 1963). Cadriștii au luat declarații, referințe inclusiv de la vecinii familiei Stahl din str. Haga, de la Alexandra Mitran, de exemplu, care are cuvinte de apreciere față de soții Stahl (Henri H. și Margareta). Sunt doar câteva „note din dosarul personal aflat la Academie”, al său și al lui Paul Stahl, documente colectate în anul 1969, anul în care Paul Stahl s-a stabilit în străinătate, în Franța, fără a mai reveni în România. Dincolo de această coincidență, tatăl – Henri H. – aparent nu are de suferit de pe urma rămânerii în Occident a fiului.

Actualizări și discrepanțe

Dosarul de cadre conține și rapoartele de activitate ale lui Henri H. Stahl, documente care erau depuse în mod periodic, probabil anual, pentru conducerea Facultății, a Catedrei, și care ajungeau în original sau în copie și la Serviciul de cadre. Pe acest circuit rapoartele erau prelucrate și de multe ori erau completate de cadriști (inclusiv cu informații eronate). Este oportun să precizăm că, la un moment dat, la rubrica *activitatea profesională didactică* în cazul lui H.H. Stahl se menționează și „Cursuri ținute la Academia Militară”³⁰. Oare chiar a predat H.H. Stahl, pe urmele tatălui său, la „Academia militară” (comunistă sau burgheză)? Era, de fapt, o referire la *Școala Superioară de Război* burgheză, denumirea instituției de dinainte de 1944, unde *Henri Stahl*, părintele lui Henri H., chiar predase. Nu există o probă palpabilă că și Henri H. Stahl a avut o activitate didactică la Școala de Război/Academia Militară (titulatura este adaptată astfel încât să corespundă cu cea oficială și să nu trezească semne de întrebare). O posibilă ipoteză este aceea că altcineva decât H.H. Stahl (cadriștii sau alți responsabili ai Universității/Facultății) au făcut o confuzie între biografia academică a tatălui și cea a fiului și au efectuat „actualizare” deja amintită (au transformat *Școala Superioară de Război* în *Academia Militară* și au pus în dreptul fiului cursuri susținute de fapt de Henri Stahl).

Există o discrepanță ce iese repede în evidență analizând comparativ dosarul de cadre și dosarul de securitate (dosarul de urmărire informativă întocmit de poliția secretă pe numele lui Henri H. Stahl). Însăși deschiderea urmăririi informative s-a făcut sub suspiciunea/învinuirea că Stahl ar fi dus o propagandă antisovietică, manifestată mai ales cât timp

sociologul ar fi fost directorul Recensământului Transnistriei din partea Institutului Central de Statistică. Ca material compromițător, Securitatea avea la dosar extrase din ziarul *Timpul* din iunie și iulie 1942 (afirmații ale lui Stahl despre satul Dodești și despre realitatea colectivizării sovietice, incluzând existența nefastă a colhozului). La 17 aprilie 1962, atunci când România începea timid să ia distanță față de URSS, dosarul de urmărire a lui Stahl este clasat și supravegherea informativă sistată²¹.

*

Se impun câteva remarci concludive. Interpretările pe care le-am dat dosarului de cadre pot suferi îndreptări, modificări și nuanțări pe măsură ce alte surse și mărturii vor ieși la

lumină. Un mare impediment în interpretarea acestor surse istorice (documentele din dosarul de cadre de la Universitate) este faptul că nu avem încă acces la celelalte dosare similare, de la Școala de Asistență Socială (unde Stahl a funcționat între 1948 și 1952), de la Institutul de proiectare a orașelor și de sistematizare teritorială (1952-1961) și, în fine, de la Academie (1961-1966). Putem spera că „revoluția arhivistică” declanșată după 2006-2007 – odată cu impulsurile date de activitatea unei comisii pentru adevăr²² și cu numirile de noi directori la Arhivele Naționale – va cuprinde și arhivele departamentale, guvernamentale sau alte instituții deținătoare de arhive. Poate în acest nou context vom elucida cazul Stahl sau vom lămurii măcar câteva aspecte cețoase din jurul dosarului său de cadre păstrat la Universitate.

Note:

1. Pentru mai multe detalii, vezi Cristian Vasile, „Comunismul și selecția cadrelor pentru domeniul cultural științific”, *Dilema veche*, nr. 887, 8-14 aprilie 2021. Online: <https://dilemaveche.ro/sectiune/tema-saptamanii/articol/selectia-cadrelor-pentru-domeniul-cultural-stiintific-in-comunism>.
2. Arhiva Rectoratului Universității din București (în continuare se va cita: ARUB), [Fond Facultatea de Filozofie], dosar nr. 135, Stahl Henri [H.], nepaginat. În cele ce urmează voi menționa totuși numărul filei în ordinea în care se regăsește în dosar. În cadrul acestui proces de paginare am ignorat coperta dosarului. Completările în paranteze drepte (din text și de la notele de final) îmi aparțin.
3. Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (în continuare se va cita: ACNSAS), Fond Penal (Ancheta Petru Dumitriu – Henriette Yvonne Stahl), dosar nr. 207, vol. 4.
4. „Constantinescu, Miron”, în *Membrii CC al PCR 1945–1989. Dicționar*, ed. Florica Dobre (București: Editura Enciclopedică, 2004), 175-176.
5. Cf ARUB, [Fond Facultatea de Filozofie], dosar nr. 135, Stahl Henri, [f. 2].
6. Ibid.
7. Alina Juravle, „Henri H. Stahl și Șerban Voinea: despre cunoaștere ca mijloc de acțiune și supraviețuire în 1947”, în *Condamnare, marginalizare și supraviețuire în regimul comunist. Școala gustiană după 23 august 1944*, ed. Zoltán Rostás (Chișinău: Editura Cartier, 2021), 97-140.
8. ARUB, [Fond Facultatea de Filozofie], dosar nr. 135, Stahl Henri, [f. 3].
9. Ibid.
10. Vezi Dorina N. Rusu, „Stahl, Henri H.”, în *Membrii Academiei Române, 1866–2003. Dicționar* (București: Editura Enciclopedică/Editura Academiei Române, 2003), 905.
11. Marian Coman, „H.H. Stahl și istoricii”, comunicare prezentată la 12 noiembrie 2021 la Colocviul dedicat împlinirii a 120 de ani de la nașterea lui Henri H. Stahl, organizat de Cooperativa Gusti, Facultatea de Științe Politice și Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării (Universitatea din București), 12-13 noiembrie 2021.
12. Ștefan Bosomitu, *Miron Constantinescu. O biografie*, cu o prefață de Vladimir Tismăneanu (București: Editura Humanitas, 2014); Cosmin Popa, *Intellectualii lui Ceaușescu și Academia de Științe Sociale și Politice, 1970–1989* (București: Editura Litera, 2018).
13. Această idee a fost reluată foarte recent (26 noiembrie 2021) de domnul Ovidiu Cristea – „«Schimbarea vremurilor și a domnilor»: percepții despre Evul mediu românesc – cu ocazia conferinței „#România100+. Trecuturi contestate, prezent conflictual, viitor incert?”, organizată de Facultatea de Științe Politice, Universitatea din București.
14. ARUB, [Fond Facultatea de Filozofie], dosar nr. 135, Stahl Henri, [f. 4].
15. Henri H. Stahl, *Amintiri și gânduri din vechea școală a „monografiilor sociologice”* (București: Editura Minerva, 1981), 273-402.
16. Karl Kautsky, *Antagonismele de clasă în timpul Revoluției franceze*, trad. H.H. Stahl (București: Editura Partidului Social-Democrat, 1947), 94p.
17. ARUB, [Fond Facultatea de Filozofie], dosar nr. 135, Stahl Henri, [f. 20].
18. Z. Ornea, *Curentul cultural de la „Contemporanul”* (București: Editura Minerva, 1977).
19. Îi mulțumesc lui Victor Rizescu pentru aceste precizări transmise cu ocazia prezentării textului de față sub formă de comunicare (la 13 noiembrie 2021) și prin email (la 23 noiembrie 2021); cf *Biografia și opera lui Henri H. Stahl reflectate în dosarul său de cadre*, comunicare prezentată la 13 noiembrie 2021 la Colocviul dedicat împlinirii a 120 de ani de la nașterea lui Henri H. Stahl, organizat de Cooperativa Gusti, Facultatea de Științe Politice și Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării (Universitatea din București), 12-13 noiembrie 2021.
20. ARUB, [Fond Facultatea de Filozofie], dosar nr. 135, Stahl Henri, [f. 9].
21. Confuzia dintre *religie* și *confesiune* era o constantă înainte de 1945. Chiar și astăzi se vorbește despre o *religie* ortodoxă, ignorându-se că este vorba despre *religia* creștină și *confesiunea* ortodoxă.
22. ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 3828 (Stahl Henri), f. 9 – referat al Corpului Detectivilor din 30 decembrie 1946.

23. Henri H. Stahl, *Amintiri și gânduri*, 400.
24. Zoltán Rostás, *Monografia ca utopie. Interviuri cu Henri H. Stahl (1985-1987)* (București: Editura Paideia, 2000), 196.
25. Interviu realizat de Cristian Vasile cu prof. Mircea Flonta, 5 martie 2011.
26. Zoltán Rostás, *Monografia ca utopie*, 196. Completările din parantezele drepte îmi aparțin.
27. *Ibid.*, 246.
28. *Ibid.*, 235.
29. ARUB, [Fond Facultatea de Filozofie], dosar nr. 135, Stahl Henri, [f. 19].
30. *Ibid.*, [f. 18].
31. ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 3828 (Stahl Henri), f. II. Alina Juravle a comentat dosarul de Securitate al lui Stahl și s-a aplecat și asupra textelor publicate în *Țîmpul*.
32. Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România (CPADCR a funcționat între aprilie și decembrie 2006).

Bibliography:

- Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (ACNSAS) [Archive of the National Council for the Study of Security Archives], Fond Penal (Ancheta Petru Dumitriu – Henriette Yvonne Stahl), dossier no. 207, vol. 4.
- ACNSAS, Fond Informativ, dossier no. 3828 (Stahl Henri).
- Arhiva Rectoratului Universității din București [Archive of the Rectorate of the University of Bucharest], Fond Facultatea de Filozofie, dossier no. 135, Stahl Henri [H.]
- Bosomitu, Ștefan. *Miron Constantinescu. O biografie* [Miron Constantinescu: A Biography]. Foreword by Vladimir Tismăneanu. Bucharest: Humanitas, 2014.
- Dobre, Florica, ed. *Membrii CC al PCR 1945-1989. Dicționar* [The Members of the Romanian Communist Party's Central Committee: A Dictionary]. Bucharest: Editura Enciclopedică, 2004.
- Juravle, Alina. "Henri H. Stahl și Șerban Voinea: despre cunoaștere ca mijloc de acțiune și supraviețuire în 1947" [Henri H. Stahl and Șerban Voinea: On Knowledge as a Means of Action and Survival]. In *Condamnare, marginalizare și supraviețuire în regimul comunist. Școala gustiană după 23 august 1944* [Condemnation, Marginalization and Survival During the Communist Regime: Gusti's Sociological School after August 23, 1944], edited by Zoltán Rostás. Chișinău: Editura Cartier, 2021.
- Ornea, Z. *Curentul cultural de la „Contemporanul”* [The Cultural Movement from *Contemporanul*]. Bucharest: Minerva, 1977.
- Popa, Cosmin. *Intelectualii lui Ceaușescu și Academia de Științe Sociale și Politice, 1970-1989* [Ceaușescu's Intellectuals and the Academy of Social and Political Sciences, 1970-1989]. Bucharest: Litera, 2018.
- Rostás, Zoltán. *Monografia ca utopie. Interviuri cu Henri H. Stahl (1985-1987)* [Monograph as Utopia. Interviews with Henri H. Stahl (1985-1987)]. Bucharest: Paideia, 2000.
- Rusu, Dorina N. "Stahl, Henri H." In *Membrii Academiei Române, 1866-2003. Dicționar* [The Members of the Romanian Academy, 1866-2003: A Dictionary]. Bucharest: Editura Enciclopedică, Romanian Academy Publishing House, 2003.
- Stahl, Henri H. *Amintiri și gânduri din vechea școală a „monografiilor sociologice”* [Memories and Thoughts from the Old School of "Sociological Monographs"]. Bucharest: Minerva, 1981.
- Vasile, Cristian. "Comunismul și selecția cadrelor pentru domeniul cultural științific" [Communism and the selection of cadres for the scientific cultural field]. *Dilema veche*, no. 887, 8-14 April, 2021. Online: <https://dilemaveche.ro/sectiune/tema-saptamanii/articol/selectia-cadrelor-pentru-domeniul-cultural-stiintific-in-comunism>.